

PODNIKOVÉ POČETNICTVÍ, KALKULACE A METODY TVORBY ROZPOČTU

Cílem přednášky je:

- *Seznámit se s podnikovým účetnictvím a jeho prvky*
- *Seznámit se se základní tvorbou rozpočtu*
- *Zvládnout základní typy kalkulačních technik (poměrová čísla a přírážky)*

Jarmila Šebestová
Garant předmětu
Přednášející

Podnikové početnictví, kalkulace a metody tvorby rozpočtu

Struktura přednášky

**Jaké jsou základní prvky
podnikového účetnictví?**

Jak se tvoří rozpočty?

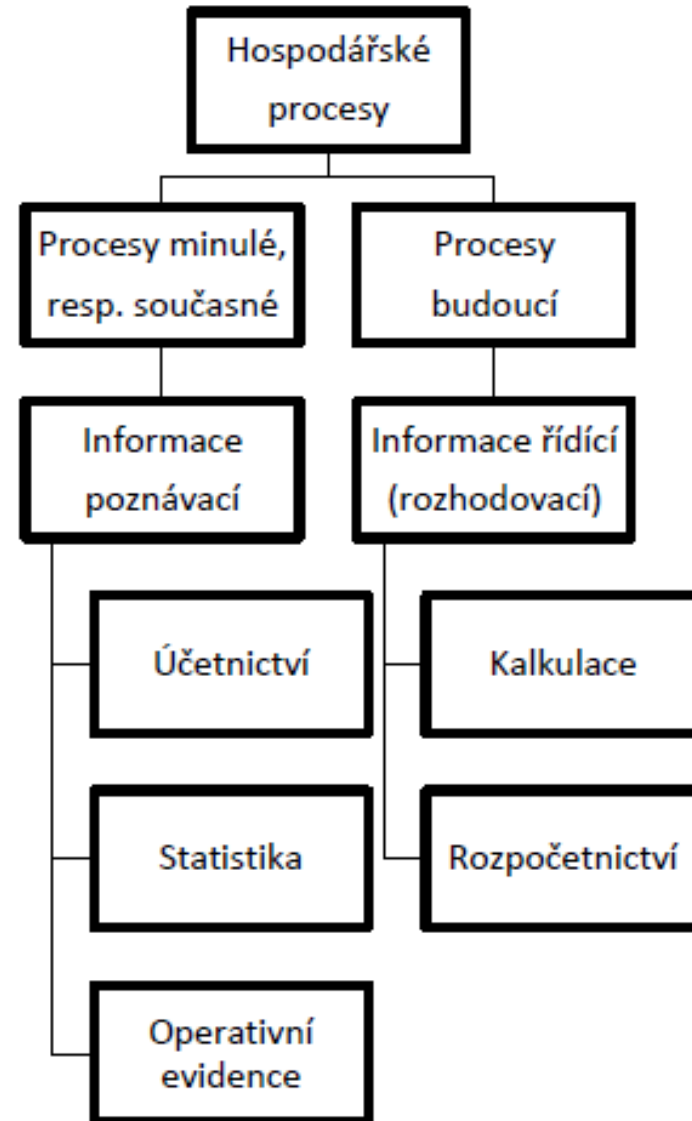
**Kalkulace dělením poměrovým
číslem**

Přirážková kalkulace

ZÁKLADNÍ POJMY PODNIKOVÉHO POČETNICTVÍ

- finanční účetnictví,
- manažerské účetnictví,
- vnitropodnikové účetnictví a kalkulace,
- rozpočetnictví,
- podniková statistika a rozbory

Rozpočetnictví

Rozpočet definujeme jako plán, „jehož pomocí zjišťujeme náklady a výnosy podniku nebo vnitropodnikových útvarů na jejich plánovanou činnost v určitém období“.

Rozpočtový proces se může rozdělit do několika fází (Popesko, 2009):

- **Příprava rozpočtů** – tato fáze se vyznačuje zejména sběrem dat a informací, které jsou nezbytné pro tvorbu rozpočtů, základem jsou kalkulace služeb, odhady poptávky apod.
- **Sestavení rozpočtů** – jedná se o fázi sestavování jednotlivých základních rozpočtů a souhrnných celopodnikových rozpočtů.
- **Kontrola plnění** a zjištění případných odchylek – fáze spočívající v porovnávání skutečných a rozpočtovaných hodnot a zjištění případných odchylek a jejich příčin, a to jak v průběhu rozpočtovaného období, tak i po jeho skončení.
- **Eliminace odchylek** – fáze vyznačující se identifikací příčin a vzniku negativních odchylek rozpočtů a přijímání takových opatření, které mají hlavní úkol eliminaci jejich budoucího vzniku.

Metody tvorby rozpočtu

- **Metoda shora dolů (top-down)**, kdy nositelem rozpočtu je vedení podniku nebo útvar odpovědný za rozpočtovací proces. Tato metoda uplatňuje direktivní způsob tvorby rozpočtů, kdy jsou sestavovány celopodnikové rozpočty, které jsou dále rozepisovány na jednotlivé útvary v rámci organizační struktury.
- **Metoda zdola nahoru (bottom-up)**, která je založena na sestavování jednotlivých rozpočtů na nižších úrovních, které se dále spojují v souhrnný rozpočet podniku. Rizikem takto sestavovaných rozpočtů je jednak majetková zainteresovanost odpovědných pracovníků na plnění rozpočtu a jednak možné odchylky od strategických cílů podniku.
- **Metoda proti proudu** – je určitou kombinací předchozích metod. Je charakteristická předáváním limitů rozpočtů vedením podniku nositelům rozpočtů na nižších úrovních organizační struktury

Tvorba rozpočtů

- Základem je kalkulace
- **Plánová metoda**
 - Vychází z předchozího období
 - Vychází z finančního plánu v podnikatelském záměru
- **Normová metoda**
 - Operativní kalkulace
 - Minimalizace odchylek
- **Jednorázová metoda**
 - Vychází z ročního plánu
 - Pro zakázkovou činnost
 - Propojena s postupem projektu a limity (cílové náklady etap)
- **Metoda rozpočtového odhadu**
 - Základ: průměrné náklady minulých období zvýšené o procenta růstu/poklesu

Tvorba variant rozpočtů

- Flexibilní
 - Závislé na kolísání výrobní kapacity
- Analýza nákladů na variabilní a fixní složky

Rozpočet má 2 části:

- Rozpočet přímých nákladů na celkový objem produkce
- Rozpočet nákladů režijních v celkové odhadnuté hodnotě

Praktická tvorba rozpočtů

Rozpočet má vždy 2 části:

- Část nákladů přímých- výpočet dle změny produkce)
- Část nákladů nepřímých (např. výpočet variátorem)

Rozpočet přímých nákladů

- Dle změny objemu služeb-vynásobíme změněným objemem (snížíme/zvýšíme)
- Přímý náklad na jednici se nemění
- Počet jednotek x přímé náklady na jednotku

Rozpočet režijních nákladů-metody sestavení

- Normování individuální propočtem = pomocí vztažné veličiny
- Na základě skutečného vývoje v minulosti
 - *např. režijní energie byla 65 000 Kč, odpracované hodiny byly 80 000 hodin,*
 - *norma je $65\,000/80\,000=0,8125$ Kč/odpr.hodinu*
- Indexová metoda-vyjadřuje míru poklesu či růstu jednotlivé položky v závislosti na objemu produkce

Kalkulace nákladů

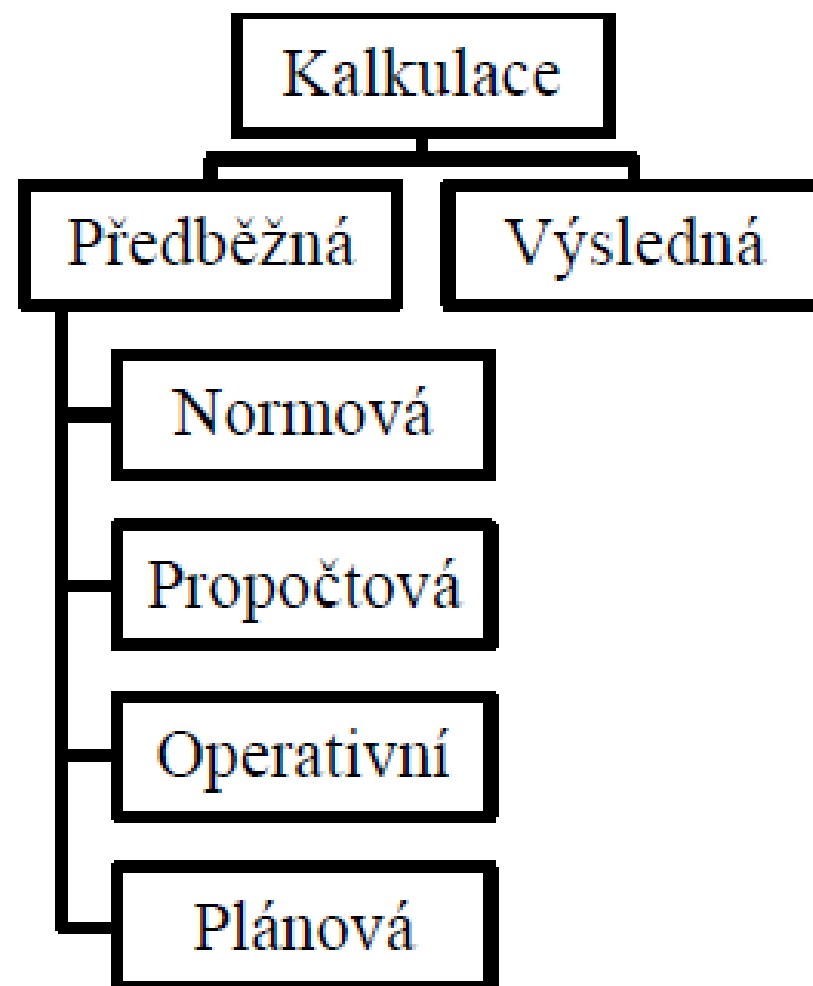

Předmětem kalkulace je stanovení nákladů všech výkonů v podniku vyráběných, prováděných nebo poskytovaných. Podle toho, co bude předmětem kalkulace, rozlišujeme tyto druhy:

- **kalkulaci nákupní** – v rámci této kalkulace provádíme výpočty, které souvisí s hledáním nejvýhodnějšího dodavatele, s pořízením kapitálu, materiálu apod.,
- **kalkulaci prodejní** – provádíme výpočty související s hledáním nejvýhodnějšího odběratele,
- **kalkulaci výrobní** – v rámci této kalkulace sestavujeme kalkulaci nákladů a kalkulaci ceny.

Jednotkou kalkulace je kalkulační jednice.

KALKULAČNÍ SYSTÉM

Všeobecný kalkulační vzorec:

1. Přímý materiál
2. Přímé mzdy
3. Ostatní přímé náklady
4. Výrobní (provozní) režie

Vlastní náklady výroby (položky 1 až 4)

5. Správní režie

Vlastní náklady výkonu (položky 1 až 5)

6. Odbytové náklady

Úplné vlastní náklady výkonu (položky 1 až 6)

7. Zisk, Ztráta

Cena výkonu

KALKULAČNÍ METODY — NÁKLADY VE VZTAHU K JEDNICI VÝKONU

KALKULACE PROSTÝM DĚLENÍM

Techniku využijeme v případě lineární závislosti nákladů při jednodruhové produkci výrobků či služeb. V tomto případě lze náklady na jednotku n_j zjistit přímo vydělením celkových nákladů N celkovou produkcí Q :

$$n_j = \frac{N}{Q} .$$

Kalkulace poměrovými čísly

- Technikou rozdělujeme JEN náklady režijní!
- Používá se zejména u „sériové“ produkce, kdy se poskytuje několik druhů obdobných služeb, výrobků, které se liší velikostí, výkonem, rozměrem, hmotností....
- Jeden výrobek, který považujeme rozhodující, zvolíme jako základnu a na tento výrobek přepočteme režijní náklady na ostatní výrobky/služby pomocí poměrových čísel

Postup

- vypočteme poměrová čísla (Pč)
 - *Liší-li se výkonem: (km/h; počet/hod...)*
 - **Pč=Výkon A/výkon jiného**
 - *Liší—li se pracností, rozměrem, hmotností (km, kg,...)*
 - **Pč pracnost= pracnost jiného/pracnost A**
- Přepočteme objem celé produkce (Q*)
- objem režijních nákladů (RN) vydělíme rozvrhovou základnou tj. objemem produkce přepočteným přes poměrová čísla (Q*)
- vypočítáme sazbu režijních nákladů na přepočítaný výkon v Kč/Q*
- zjistíme režijní náklady na skutečné výkony (Pč x sazba)

Kalkulace přírážkou

- Přímé náklady - vypočítáváme přímo na kalkulační jednotici,
- Režijní náklady - se zjišťují pomocí zvolené základny a zúčtovací přírážky (sazby) jako přírážka k přímým nákladům.
- Základna může být:
 - peněžní – přímý náklad
 - Naturální – spotřeba času, energie...v hod.,kWh
- Strojové přírážky – při automatizovaném provozu, (např. pražení kávy,...) sazba na 1 hod práce stroje.

$$RS = \frac{N_n}{RZ},$$

kde

RS	... režijní sazba
N_n	... celkové nepřímé společné náklady
RZ	... celkový objem rozvrhové základny

Kalkulace přírážková existuje ve dvou základních podobách

- kalkulace s jednou přírážkou – všechny nepřímé (režijní) náklady se rozpočítají dle jedné přírážky či sazby, je to metoda rychlejší, méně náročná, ale také méně přesná.
- kalkulace s více přírážkami – v praxi více používaná, volí se více rozvrhových základů dle místa vzniku režijního nákladu.

Postup výpočtu režijních nákladů na kalkulační jednici:

1. Stanovíme rozvrhovou základnu.
2. Vypočítáme výši režijní sazby.
3. Rozpočítáme režijní náklady na jednotlivé typy služeb.
4. Sestavíme kalkulaci uspořádáním a sečtením jednotlivých položek nákladů.

Shrnutí přednášky

- Pojem podnikové účetnictví zahrnuje postupy, pomocí kterých jsou zachyceny a kontrolovány peněžní a výkonové toky v podniku. Tato pravidelná zjišťování mají sloužit především ke kontrole hospodárnosti a rentability a současně poskytovat podklady pro rozhodování vedení podniku (dispoziční úloha).
- Kalkulace dělením poměrovým číslem umožňuje výrobkům a službám, které mají podobný průběh, přiřadit režijní náklady dle výkonu nebo pracnosti. Přirážkové kalkulace jsou nejčastěji využívanými kalkulacemi, protože jsou jednoduché na propočítání, avšak je nutné najít správnou rozvrhovou základnu.